

ایرج نوبخت

مترجم کتاب تاریخ عثمانی و پژوهشگر ادبیات نمایشی

در یکی از محله‌های قدیمی تبریز که در جریان نهضت مشروطه سنگر مستبدان بود، در خانواده‌ای زمین‌دار سنتی به دنیا آمد. تحصیلات ابتدایی و بخشی از متوسطه را در تبریز گذراند، این دوران مصادف بود با دهه ۳۰ که سال‌های تحولات سیاسی شدید در ایران بود که در نوبخت نوجوان نیز اثر گذاشت و به همین سبب در اواسط دوره تحصیلات متوسطه به سبب تضاد و تنش فکری با خانواده، خانه و تبریز را ترک گفت و به دبیرستان نظام تهران رفت که تنها راه برای گذران زندگی و ادامه‌ی تحصیل‌اش بود. پس از اتمام دبیرستان نظام وارد دانشکده افسری شد که در سال اول دانشکده به جرم فعالیت علیه رژیم شاه دستگیر و زندانی شد. او در این هنگام ۱۸ سال داشت. دوره محکومیت‌اش دو سال طول کشید. دو ماه پس از طی محکومیت و آزادی از زندان بار دیگر دستگیر شد و به قلعه فلک‌الافلاک تبعید شد. بعد از مدتی به تهران انتقال یافت و حدود چهارماه نیز در زندان دژبان مرکزی و پادگان عشرت‌آباد به سر برد.

پس از آزادی از زندان به تبریز بازگشت و به ادامه تحصیل در رشته زبان و ادبیات فارسی پرداخت. ضمن تحصیل در دانشگاه فعالیت فرهنگی و ادبی خود را با ترجمه‌ی مجموعه «داستان‌های از یک جیب و جیب دیگر» اثر کارل چاپک طنزپرداز نامی چک از متن فرانسه آغاز کرد. این اثر توسط انتشارات نیل تهران منتشر شد. بعد دو افسانه‌ی «گل سنگی» اثر پاول باژوف را ترجمه کرد که توسط سازمان کتاب‌های عبین انتشار یافت. او در عین حال با کتاب هفته از طریق ترجمه و مجله فردوسی با ارسال اشعارش همکاری مستمر داشت.

پس از پایان تحصیلات در آموزش و پرورش استخدام و به مسجد سلیمان اعزام گردید، اما دو ماه بعد از ادامه کارش جلوگیری شد. مدتی نیز با معرفی زنده‌یاد دکتر محمدجواد مشکور از استادان دوره تحصیل‌اش در اداره رادیو (تهران) شاغل شد که از آنجا نیز عذرش را خواستند و مدتی در اداره

ریشه‌کنی مالاریای تبریز به صورت روزمزد در روستاهای محروم آذربایجان خدمت کرد. در این ایام بود که پس از طی دوره‌ی آموزش بهداشت به استخدام وزارت بهداشتی در آمد و در سال ۱۳۴۷ به رشت انتقال یافت. و پا بر زمین این دیار سبز نهاد و در سال ۴۹ - ۴۸ بود که نوبخت سرانجام توانست به این سؤال که کجایی هستی، پاسخ دقیقی پیدا کند. او با ازدواج در رشت، رشتی شده بود و به قول گیلک‌ها پایش و شاید هم دلش در پیچاک گیل این دیار گیر کرده بود.

نوبخت پس از ازدواج در سال ۵۳ - ۵۴ در اداره کل فرهنگ و هنر گیلان به کار پرداخت و در سال ۱۳۵۶ برای ادامه تحصیل به ترکیه رفت. سال‌های ۵۵ و ۵۶ آغاز تحولات عمیق اجتماعی و سیاسی بود که منجر به انقلاب بهمن گردید. نوبخت کار ترجمه را جدی‌تر گرفت و سعی کرد تا پیام‌رسانی موقعیت‌سنج در انتخاب آثار خوب و چهره‌های مترقی ادبی و هنری ترکیه برای ایران و نیز بازتاب‌دهنده‌ی تحولات ایران در محیط‌های روشنفکری ترکیه باشد. طی تحصیل در استانبول که تا سال ۱۳۶۰ ادامه داشت "رمان برادر زندگی زیباست" اثر ناظم حکمت (۱۳۵۷)، سپس "فاشیسم چیه" نوشته‌ی بیلمازگونی و "سرود نوشندگان آفتاب" مجموعه شعر از ناظم حکمت (۱۳۵۸) را ترجمه کرد که در ایران چاپ و منتشر شد.

نوبخت در سال ۱۳۶۰ پس از اخذ دکتری در رشته تاریخ هنر از دانشگاه استانبول به ایران بازگشت. یک سال در اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی گیلان (فرهنگ و هنر پیش) کار کرد و سپس فعالیت خود را منحصر به تدریس در دانشگاه و ترجمه ساخت.

دیگر آثار نوبخت در زمینه ترجمه و تألیف پس از سال ۱۳۶۰ به شرح زیر است.

افسانه درخت تبریزی ، داستان کودک ، اثر بکر یلدیز انتشارات یاشار تهران

جمهوری موش‌ها ، داستان کودک ، اثر ارول توی ، انتشارات یاشار تهران

شاهین آناوازا (رمان) ، یاشار کمال ، نشر نی

بگذار خارستان بسوزد (رمان) ، یاشار کمال ، نشر نی

تاریخ امپراتوری عثمانی (جلد ۶) ، دانشگاه آنکارا ، موسسه انتشاراتی کیهان

مناظران نی سرزمین من (منظومه بلند) ۴ جلد ، ناظم حکمت ، نشر دنیای نو

۸۳۵ سطر مجموعه شعر ، ناظم حکمت ، نشر دنیای نو

داستانک‌ها (مجموعه داستان‌های طنز) ، ناظم حکمت ، نشر دنیای نو

خانه‌ی خاموش (رمان) ، اورحان پاموک ، نشری دنیای نو

من یک درختم (داستان‌های کوتاه) ، اورحان پاموک ، نشر دنیای نو

اسپانیا - اسپانیا (مجموعه داستان‌های کوتاه) ، نیکوس کازانتزاکیس ، نشر دنیای نو

نوبخت در سال ۱۳۸۱ به نخستین تجربه‌ی خود در عرصه‌ی داستان‌نویسی دست زد که حاصل آن ۱۲ داستان کوتاه و یک نمایشنامه بود با نام «یک نوشیدنی در خیابانی که بار دیگر از آن نخواهی گذشت» که توسط نشر دنیای نو انتشار یافت و در اندک مدت به چاپ مجدد رسید. پس از آن مجموعه داستان‌های کوتاه با عنوان «و اینجا چه آسان می‌توان خوشبخت بود» از او منتشر شد.

زبان نوبخت در این قصه‌ها بیشتر استعاری همراه با طنز سیاه است. دو داستان از این مجموعه‌ها یعنی «ماورای بنفش و مادون قرمز» از مجموعه‌ی «یک نوشیدنی...» و «ضدّ خاطره» از مجموعه‌ی «و اینجا چه آسان...» بازآفرینی از خاطرات ایام زندان است.

او سومین مجموعه‌ی داستان‌های کوتاهش را با عنوان «و از هر بادیه خاری» آماده چاپ کرده است. دو اثر آماده چاپ دیگر در نشر دنیای نو دارد با عناوین «سیب‌های سبز» رمان از ناظم حکمت و «مولانا و یارانش» که ترجمه و تألیف است.

نوبخت اثر تحقیقی نیز دارد با نام «در آمدی بر جامعه‌شناسی ادبیات فارسی» در انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی تنکابن که کتاب درسی است.

او در حال حاضر رمانی از خانم «الیف شفق» نویسنده مطرح معاصر ترکیه را در دست ترجمه دارد.